

Частина перша

1

Рита, скільки себе пам'ятає, завжди боялася смерті. В дитинстві їй здавалося, що вона одна така, бо зарано усвідомила той відчай, що чекає на неї в кінці життя. Вона не могла спати: жах, ніби жива істота, ворухив її волоссям, а мозок намагався вистрибнути з голови.

Ці дитячі думки отруювали її дитинство та юність. Подорослішавши і переживши свої драми та втрати, вона трохи заспокоїлась, але тепер, як корова на заклання, опиралася руху до старості та смерті. Їй, правда, ще тридцять п'ять. Чи вже тридцять п'ять?

Рита підійшла до трельяжа в спальні й прискіпливо оглянула обличчя. Коли виспиться, то ще нівроку. Іноді студенти навіть дарують їй квіти. Але ж не як жінці, а як викладачці, на екзаменах.

Присівши на пуфик перед дзеркалом, вона відкрила баночку з кремом. Намаститись і, як Маргарита з роману Булгакова, вилетіти б у вікно на мітлі. З її тринадцятого поверху відкривається гарна перспектива для польотів.

У цій кімнаті вже давно не пахло сексом, панувала самотність і очікувалося щось, чому й назви немає. Поки що в уяві миготіли лише хвостаті створіння з очима-гудзиками та рожевими лапками.

Найбільше часу Рита витрачає на експерименти з мишами, які проводить уже багато років. Це її таємниця. Незабаром вона відкриє її студентові, що обрав її науковим керівником і до якого вона давно придивляється, бо їй потрібен помічник. І тоді вони разом вечорами змішуватимуть реактиви і, схилившись одне до одного, роздивлятимуться, що відбувається в пробірках. Ніщо так не зближує людей, як спільні заняття, особливо, якщо це вчитель і учень.

Думки перенесли її на десять років назад, в сімдесяті, коли вона сама ще була студенткою й засиджувалась із завідувачем кафедрою біохімії Григорієм Семеновичем Шпаком у його кабінеті. Тоді він був молодшим, але майже таким товстим, як і зараз, і так же сопів, особливо на шкіряному дивані. Те коричневе ложе — свідок її ганьби та плати за місце на кафедрі. Рита

струснула головою, відчувши теплувато-нудотний запах того дивану, і відігнала неприємні картинки.

Хоча вона й закінчила інститут з червоним дипломом, але це не давало їй права залишитися в Харкові. А їй потрібна була лабораторія, а не просто кабінет лікаря в райцентрі. Григорій Семенович не тільки взяв її асистенткою на кафедру, а спочатку навіть підтримував у дослідженнях, але потім охолов. І до неї, і до її роботи. Її на зміну прийшли інші студентки. Шпак закривав очі на те, чим вона займалася в службовий час. Він не вірив у її дослідження, але й не заважав.

Трель телефонного дзвінка повернула Риту в реальність.

— А я думала, що тебе немає вдома, — лився зі слухавки дзвінкий голос Лариси Терешкиної.

— Я сиділа в спальні. Поки почувала...

— Маргарито Федорівно, квитки я купила, — легка тінь провини почувалася в голосі Лариси.

— Добре. Сподіваюся, не бічні полиці? — запідозрила Рита. Лариса мовчала. Значить, точно бічні.

— Що було, те й дали. Яюсь доїдемо, — нарешті сказала.

— Але хоча б нижні?

— Я точно не пам'ятаю. Зверху навіть краще. Ліг і спиш.

— Ну, ти у своєму репертуарі. Оптимістка.

Рита намагалася стриматися, але відчула, що ось-ось зірветься. Все проти неї. Щодня якісь прикромці.

— Гаразд, завтра гроші віддам.

Кинула слухавку, навіть не попрощавшись. Напевне, це погана ідея провести відпустку з Ларискою. Ніякі вони не подружки. Різниця у віці й у характерах дасться взнаки. Навіщо тільки вона погодилась.

Її думки перемкнулися на інше. Учені вже виявили величезну кількість генів, пов'язаних із процесом старіння. Вплив на них призведе до подовження життя. Експерименти, звісно, можливі виключно на лабораторних тваринах. Але прийде час терапії, коли лікарі зможуть керувати генами, уповільнюючи старіння судин, зупиняючи атеросклероз, серцеву недостатність, хвороби Альцгеймера й Паркінсона. Адже саме вони найчастіше призводять до смерті. Так що пошук генів довголіття зараз дуже актуальний.

Можливо, старіння — один зі способів прискорення еволюції? Такий самий, як розмноження та смерть. Адже природному відбору легше працювати з пристаркуватими — немічними, хворими, забудькуватими й сумними особами. Тварини, якими б старими не були, все одно можуть розмножуватись. Може,

тому більшість людей і не мріють про подовження життя, бо бачить у цьому сумну і хворобливу старість.

Та дехто все ж ризикнув заморозити себе до кращих часів, коли людство знайде спосіб поборотися з невиліковними хворобами. Але вчені ще не вміють розморожувати кріопациєнтів. Цікаво, чи знають про це ті, хто підписав договір про законсервування їх після смерті?

Маргарита Федорівна Рамчук замахнулася на більше. Але поки що це секрет, про який вона нікому ще не розповідала. І до отримання перших успішних результатів нікому нічого й не скаже.

2

Ці перемоги нічого не варті. Олег знову не виспався. І те, що вночі дарувало ейфорію, зараз видавалося гідким і вульгарним: і голосний шансон, що бив по вухах, і оголені жіночі груди, з пипок яких він злизував шампанське, і червоний нахабний рот... Так, дівчата з сьомої кімнати гуртожитку на Олексіївці ласкаві й безсоромні.

Підтягувався у вікно на першому поверсі й одразу потрапляв у гарячі обійми Оленки або Наталки. Скільки разів він обіцяв собі зав'язати з цими оргіями, але спокушався знову і знову.

Так не довго скотитися туди, де ліниво прохолоджуються двієчники, або навіть вилетіти з інституту. Адже на парах він усе частіше засинає, нічого не розуміючи з того, що розповідає викладач, а на практичних заняттях бекає-мекає, викликаючи сміх однокласників. Дожився! А він же мріяв стати хорошим лікарем.

І ще це почуття провини, що гризе його. Зрадник він! Обличчя Зої, його коханої, промайнуло й розтануло.

Ні, все-таки треба з цим щось робити. Добре, що навчальний рік закінчується. Поїде додому й опритомніє. Він вдивлявся у простір перед собою. Слід поспішити, щоб не спізнитися на першу пару.

— Олег, ти куди, давай отут звернемо, — Сашко, який до цього мовчки плентався поруч, потягнув його за лікоть.

— Та я зовсім очманів після ночі.

Олег потер прищавий лоб, на дотик схожий на кору дерева жабутікаби, плоди якого ростуть прямо на стовбурі. Тестостерон у нього зашкалював.

— А я тобі казав, — докірливо мовив Сашко.

— Якби ти пішов зі мною...

— То що?

— Витяг би мене раніше звідти, — Олег невдоволеним поглядом окинув спортивну фігуру Сашка.

— То це я винен? — огризнувся той, поправляючи плечем широкий ремінець сумки, що з'їжджала зі спини. — Хтось же має і в кімнаті прибирати. Хазяйка нас скоро вижене.

— Нічого, платимо регулярно, не вижене, — заперечив Олег. — Може, отримаємо нарешті общагу і з'їдемо.

— Це було б кльово. Треба в активісти записатись, тоді діло вигорить, — резюмував Сашко.

Зростом і статурою хлопці мало відрізнялись один від одного. І біляве волосся в обох коротко підстрижене. Однакові сумки та джинси робили їх ще більше схожими.

Друзі, крокуючи в ногу, минули невеликий провулок, котрий вивищувався на пагорбі, та спустилися бетонними сходами повз торець монументальної будівлі медінституту, обсаджений молодими ялинками. Звернули за ріг.

Перспект Леніна саяв під вранішнім сонячним промінням. Біля головного входу інституту юрмилися студенти. Око вихопило яскраву, але без смаку вдягнену дівчину в червоній міні-спідниці та жовтій кофтині. Вона щось говорила подружці у сіренькому платті, яка стояла поруч, та все зиркала на похмурого хлопця у вицвілій вітрівці з каптуром. А він відвертався від неї. Побачивши Олега, студентка рушила йому назустріч, але той удав, що не помітив її, і обминув як сторонній предмет. Він уже навіть забув, як дівчину звати.

Веселий сміх, дзвінки голоси дівчат і глухуваті хлопців наповнювали простір.

Зайшовши всередину та здолавши кілька сходових прольотів, друзі забігли в аудиторію, де починалася лекція з наукового комунізму.

— Ти ж сьогодні не діставатимеш старого «розумними» запитаннями? — глянув скося Сашко.

— Ти це про що? — зробив невинне обличчя Олег.

— Ну, типу, чи видно вже комунізм на горизонті.

— Я не так спитав, я поцікавився, як ми його впізнаємо... той привид, що бродить десь Європою.

— Я злякався, що дідуган водою захлинеться.

— Так, бідолашко мало стакан не впустив, — Олег потер очі. — Ходімо в кінець.

— Будеш кімарити? — посміхнувся Сашко, демонструючи широкий проміжок між передніми верхніми зубами.

— Треба прочухатися до третьої пари.

— А що у нас?

— Біохімія. Сьогодні Маргарита Федорівна затвердить мою тему, — усміхнувся Олег.

Зуби у нього були ідеально рівними й без щілин.

Хлопці, скинувши з плечей сумки, плюхнулися на останню лаву. Викладач уже стояв за кафедрою, поклавши на неї свій потертий портфель, який дивився на студентів роззявленою пащею й загрожував вивалити все, що в ньому містилося, на підлогу. Студенти, які спізнювалися, поодиноці заскакували в аудиторію.

— А чому ти йдеш до Рамчучки? Вона ж стервезна тітка, — продовжив розмову Сашко. — Краще б обрав Ларису. Та привітна й молода.

— Ти не розумієш. Хто у нас прийматиме екзамен?

— А... тоді ясно, — кивнув Сашко.

— П'ятірка в заліковку мені не завадить, — облизнув пошехлі губи Олег. — Мене так сушить, водички б...

— Нахлистався минулої ночі. Коньячку?

— Якби ж то. Біоміцину, — зітхнув Олег. — Скільки разів раїкався... До речі, я сказав Маргариті, що роботу ми пишемо разом з тобою. Так що готуйся до співбесіди.

— Ну ти даєш! З якого дива вона мене візьме? Я ж не «олімпієць», як ти.

— Це було давно й неправда, — віджартувався Олег. — Ну, пару раз у вигравав на шкільних обласних...

— З хімії?

— З біології. А ти в місті другий з боксу. Як тебе не взяти?

— Я з жінками не б'юся, — образився Сашко. — Ну й жарти в тебе.

Олег, спершись ліктями на стіл, вклав лоба в долоні й задрімав. Монотонний голос лектора доносився до нього неначе білий шум, не заважаючи, а швидше заколисуючи. Крізь дрімоту Олег подумки повторював аргументи, що підготував для Маргарити Федорівни. Викладачка не дуже схилилася до обраної ним теми. А він мав розібратися, перш за все, у своїх гормонах, зрозуміти, як перевести вибухову енергію в позитивну. Невже це тестостерон усім заправляє? Треба дізнатися, які ще гормони впливають на таку поведінку. І як припинити той жах, коли ним керує його цюцюрка. Це заважає й у житті, й у навчанні. «Може, в мене шизофренія, — мляво торкнулася скроні думка. — Адже це в шизиків лібідо... таке... шалене».

Олег заснув. Він проспав і перерву, і закінчення лекції.

Сашко тряс друга за плече, а той щось бурмотів, не розплющуючи очей. Його голова совалася стільницею в такт рухів Сашкової руки. Нарешті Олег глянув одним оком.

— Я в нормі. Перестань.

— Вставай. Уже всі вийшли. Ми спізнаємося на другу пару.

— Дай мені поспати. Іди сам.

— Ну й хрін з тобою! — розсердився Сашко.

Закинувши сумку на плече, він вискочив з аудиторії.

3

На третю пару з біохімії Олег прибіг уже свіжим і з ясним поглядом. Сашко лише гмикнув, штовхнувши друга в бік. Ось йому б так уміти відновлюватися. Хоча він не п'є й не курить, а лице все одно сірувате, і погляд бляклий — зауважив, глянувши в кругле невелике дзеркало, що виблискувало в навчальній кімнаті поруч з металевим п'ятиріжковим вішаком. Навіщо тут люстро? Щоб студентки чепурилися? Це завкафедри розпорядився, подейкували. Сашко скривився. Той пітний товстун ласий до красивих дівчат.

Заняття проводила викладачка Лариса Вікторівна Терешкина. Схожа на безтурботного метелика, який не може всидіти на місці, вона весь час, майже пританцьовуючи, легко ходила туди-сюди, весело й жваво поблискувала ясними блакитними очима, пояснюючи новий матеріал. Її гладеньке лице обрамляли світлі локони, губи вона завжди відтіняла рожевою помадою. А її біло-сніжний халатик був трохи коротшим, ніж в інших викладачок.

На перерві Олег постукав у двері викладацької та, відчинивши їх, потягнув за собою й Сашка. У кімнаті за однаковими однотумбовими столами з висувними шухлядками сиділи кілька співробітників кафедри. Друзі попрямували до столу Маргарити Федорівни, що розташувався біля вікна. Він неприємно вражав наваленими паперами, теками упереміш з ручками, лінійками й олівцями. Поверх цієї купи сірів дірокол. Та й на інших столах панував такий же безлад. Мабуть, викладачі кафедри біохімії всі схожі поміж собою характерами, як і їхні робочі місця. Паркетна підлога в приміщенні витерта до чорноти.

Кімната ця розділена на дві частини довгастою старою шафою, спинка якої повернута до вхідних дверей і обклеєна картинками з журналів, в основному з «Огонька».

Із відгородженого тією шафою закапелка, який слугував лабораторією, визирнув кучерявий лаборант Володя, але одразу

ж повернувся до своїх пробірок, мензурок та колб. Він помив чашки Петрі від реактивів і протер мікроскоп. За звичкою прислухався до бурхливого життя у викладацькій.

Маргарита Федорівна підняла голову й оцінююче подивилася на хлопців, котрі переступали з ноги на ногу перед нею.

— Беріть стільці, сідайте, — сказала.

Сашко притягнув одразу два, взявши ті, що стояли біля стіни, і друзі влаштувалися на них. Олег тримався впевнено і, спершись на спинку, прямо дивився у вічі викладачці. Сашко, примостившись на краєчок, опустив голову й ковтав слину. Правда, це не завадило йому знову подивуватися зовнішньому вигляду Маргарити Федорівни: сьогодні вона нап'яла на себе легковажний сарафанчик, тонкі бретельки котрого сором'язливо визирали з-під розстебнутого медичного халата із закасаними до ліктів рукавами, а на фарбоване в лисячий колір волосся начепила прикрасу у вигляді квітки з прозорої тканини лимонного кольору. Невже ніхто не скаже цій жіночці, що в неї вульгарний, навіть пришелепкуватий вигляд?

Сашко відвів від неї погляд і з цікавістю подивився на інших викладачів. Якраз до кімнати зайшла Лариса Вікторівна й одразу почала жартувати та сміятися. Навіть у немолодої Лізи Павлівни, завжди заклопотаної й похмурої, прояснилось обличчя.

Двері до кабінету завідувача кафедрою стояли розчиненими навстіж. Там виднівся стіл з двома телефонами: одним міським, а другим місцевим, без циферблата — для прямого зв'язку з ректоратом. На столі лежала єдина ручка, наче за ним ніхто не працював. Мабуть, папери Григорій Семенович ховав у стіл. Із-за столу визирала спинка шкіряного темно-коричневого крісла, а спереду примостився дубовий стілець. На стіні висів яскравий плакат у рамочці. На ньому були зображені Маркс, Енгельс і Ленін.

Сашко звернув увагу на те, що кабінет завідувача добре освітлений, як і лабораторія кафедри, а ось у викладацькій темнувато. Це тому, що ті приміщення менші, а це більше. Вікон же в них в усіх по одному.

Він знову глянув на Маргариту Федорівну. Вона ж його зовсім ігнорувала, розвернувшись до Олега й запитуючи у того:

— Яку ти обрав тему?

Перебираючи папери, мимрила собі під ніс: «Зараз... я вже не пам'ятаю...» Вона ліктем зачепила листок відривного календаря, й він, кружляючи, опустився на Сашкове коліно. Той вхопив його, автоматично відзначивши на ньому ще зимову дату,

обведени червоним олівцем: 2 лютого 1985 року, й обережно поклав на краєчок столу. Мабуть, це якась пам'ятна дата для викладачки.

Нарешті Маргарита Федорівна знайшла те, що шукала, й зачитала вголос:

— Так. «Вплив гормонів на лібідо...»

Сашко помітив, що оголені по лікті руки жінки вкрилися сиротами. Він ковзнув поглядом вище — до її шиї. Побачив таку саму хвилю дрібних пухирців. Мимоволі посміхнувся. Глянув на Олега. Правда, той нічого не помічав, зовсім спустошений шаленою нічтю, а то б, можливо, відреагував.

— Ось що я скажу, — почала викладачка. — Тема нікуди не годиться.

Жінка замовкла й переможно подивилася на Олега, продовжуючи ігнорувати Сашка.

— Чому? — сторопів Олег, і його від природи ніжне обличчя зарожевіло. — Я вже... ми вже купу літератури простудіювали в бібліотеці Короленка. Навіть виписали цитати. Нам, правда, одну книжку не дали. Сказали, що робота та засекречена, і тільки з дозволу наукового керівника можна її отримати. Ви ж минулого тижня... ви ж майже погодились затвердити цю тему.

— Ти щось переплутав, хлопче, — махнула рукою Маргарита Федорівна. — Я сказала, що подумаю, яку тобі тему дати.

Вона витримала нищівний погляд Олега, щоправда, трохи знітилася. Потім з підозрою зиркнула на Сашка, котрий минулої сесії тричі перескладав залік.

— Він збирається писати роботу разом з тобою? — знову глянула на Олега.

— Олександр уже багато чого зробив. Ми хочемо працювати удвох.

Сашкові стало незручно, бо Олег нахабно брехав. Йому щось вигадати, як склянку води випити. Якщо ж хтось викриває брехню, він каже, що просто любить вигадувати історії.

Маргарита Федорівна задумалась. Її вищипані до нитки брови зійшлися на переніссі, а синьою кульковою ручкою вона ритмічно стукала по столу. Нарешті, багатозначно глянула на Олега, затримуючи погляд на його повних вустах, налитих юнацьким спокусливим жаром. Зітхнувши, сказала:

— Гарзд, нехай Олександр бере цю тему. Можете навіть поставити два прізвища на роботі.

— А я? — здивовано мовив Олег.